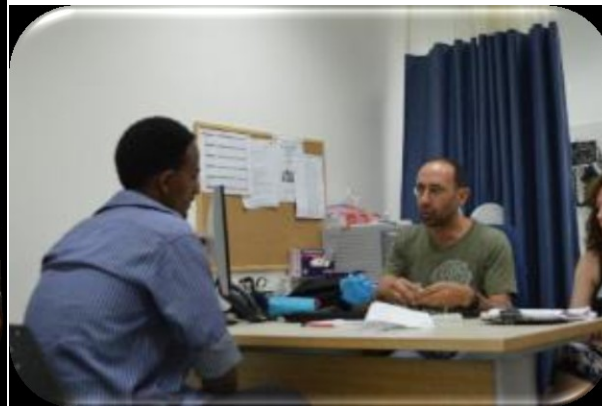

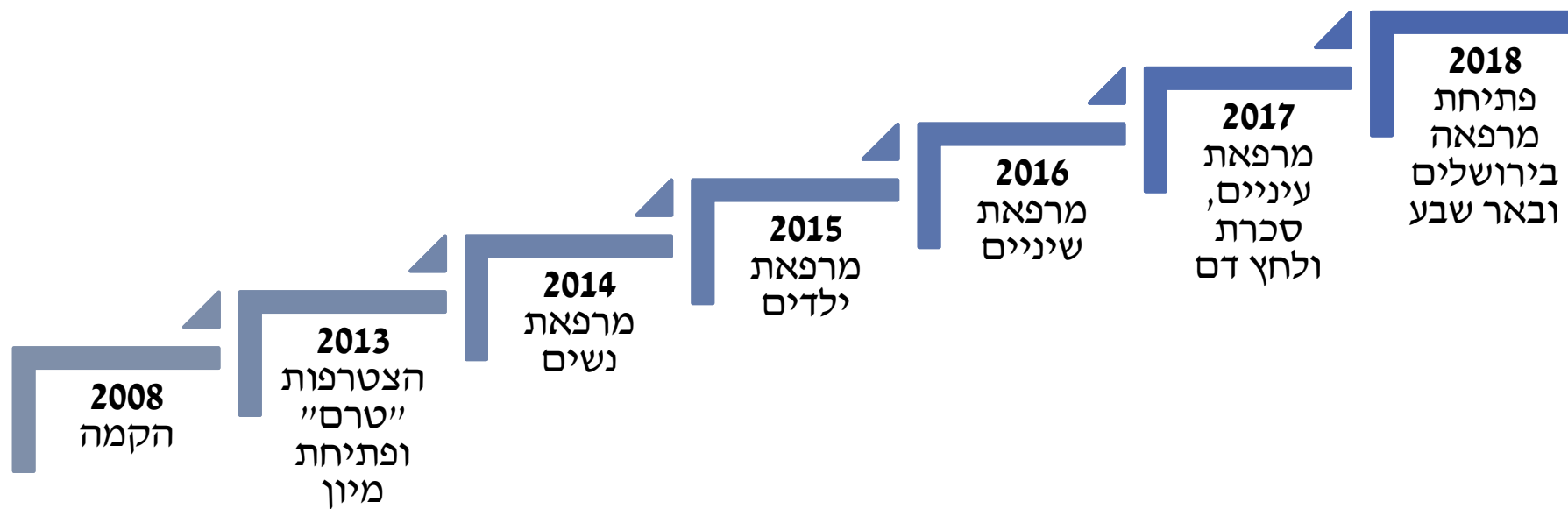

מרפאה ציבורית – טרם מלב אל לב

תרבות, בריאות וכשירות תרבותית

ציר זמן מרפאה ציבורית משה"ב- טרם

שירותי המרפאה בתל אביב

המרפאה פתוחה בימים ראשון עד חמישי 8:00-20:00 ושישי 8:00-14:00 ומטפלת ביום מעל 250 מקרים רפואיים.

- מוקד מיון- רפואה דחופה
- רפואה ראשונית : משפחה, ילדים, גניקולוגיה
- מומחים : א.א.ג, אורולוג, אורתופדיה, כירורגיה, זיהומולוגיה, סכרת, פיזיותרפיה, שיניים, עיניים.
- דימות : רנטגן, אולטרסאונד הריוני וכללי
- בדיקות עזר (בדיקות דם, בדיקות שמיעה, א.ק.ג)
- ניתוחים אמבולטוריים (עיניים, הפסקות הריון)
- הסדרים לבדיקות אמבולטריות מוזלות (סקירת מערכת, גסטרוקופיה, שמיעה, MRI,CT)

קצת מספרים

- מתן שירותים מותאמים תרבותית ההולמים את שפת המטופל, תרבותו ואורח חייו. 40,000 ביקורים בשנה!
- מושתת על בסיס 122 רופאים ואחיות מתנדבים.
- נגישות למעל 30 סוגי שירותים לרפואה ראשונית ומומחים.
- הנגשה שפתית העסקת אחים אריתראים.
- מתן טיפול תרופתי ל-400 חולים כרוניים ומעקבי הריון ל-1000 נשים בשנה.
- הקנייה והטמעת אורח חיים בריא וטיפול מונע.

האתגר התרבותי והרפואי

- מנהגים, אמונות וטקסים דתיים
- היפוך התא המשפחתי- מקומה של האישה
- קושי בבניית אמון מטפל- מטופל
- קושי בניהול שיחה
- רפואה מתחת לשולחן

האתגר הטיפולי

- קושי בקיום מעקב/ המשכיות טיפולית
- רצון לשמור על ה"כבוד"
- תשובות קצרות
- קושי בלראות את התמונה המלאה
- לא שואלים שאלות
- פערים במושגים רפואיים

תרבות, בריאות וכשירות תרבותית

מה זה תרבות?

תרבות היא מערכת ערכים, נורמות, פרקטיות אותם חולקים אנשים או קבוצה בחברה

- מסורת, מנהגים, אמונות
- ידע
- מערכת קודים / סמלים (כולל שפה ודפוסי תקשורת)
- מושגי זמן ומרחב
- אורח חיים
- מוסדות חברתיים (משפחה, השכלה, דת וכו..)
- תורות ריפוי נוספת (רפואה סינית, תרופות סבתא, ריפוי מסורתי)

רפואה מסורתית

ברוב המקומות בעולם יש מערכת ביו-רפואית מערבית, אך לעיתים בצורה התחלתית, לא מספקת או לא נגישה ולכן המערכות המסורתיות ממשיכות להוות מקור קבוע של ריפוי לאוכלוסייה הכפרית.

על פי התפיסה המסורתית האפריקאית המחלה נתפסת כחוויה הכוללת את הגוף, המוח, הנפש והקוסמוס כולו. גורמי המחלה נחלקים ל- 3 גורמים עיקריים:

- חיצוניים טבעיים (אקלים, אוכל, מים)
- חיצוניים -על טבעיים (רוחות, עין הרע, קללות ונזק של מרפא מסורתי)
- פנימיים (פחד, חוסר בטחון, קנאה ואופי תורשתי .)

רפואה מסורתית – צפון אפריקה עין הרע, כישוף ושדים

על פי מחקר של ארגון הבריאות העולמי (WHO) יותר מ-80% מהאוכלוסייה במדינות אסיה ואפריקה נעזרים במרפאים מסורתיים בתור שירותי הבריאות המרכזיים שלהם.

צפון אפריקה - על פי האמונה פועלים בעולם כוחות של עין הרע, כישוף ושדים.

1. הבעיות נגרמות בשל פגיעה של גורמים רוחניים ואנושיים כאחד, לרוב כתוצר של עין הרע, כישוף או שד.
2. עין הרע גורמת למחלות ואף למקרים של מוות.
3. עין הרע נגרמת על ידי מבט של אדם אשר מלווה בקנאה או במחמאה. ויכולה לפגוע בבני אדם, בע"ח וחפצים.
4. האוכלוסייה החשופה ביותר לעין הרע היא תינוקות רכים (בעיקר בנים), כלות, חתנים ויולדות. אלו הם למעשה אנשים בשלבי מעבר בחייהם. על מנת להימנע מעין הרע יש ללוות מחמאות הניתנות לאדם לצד האמרה "בלי עין הרע".

רפואה מסורתית באפריקה שמדרום לסהרה מכשפות, כהני דת וגירוש שדים

- אפריקה אינה תרבות אחת ולכל שבט קיימות המסורות הטיפוליות שלו. עם זאת ניתן לראות קווי מתאר דומים אשר מנחים את השיטות הטיפוליות בין השבטים השונים.
- המטפלים יהיו מכשפות טובות, כהני דת, מרפאים מסורתיים וכמרים נוצריים, מנגד גורמי תחלואה הם מכשפות רעות, שדים ומעשי חטא.
- תפקיד המרפא הטוב יכול להינתן לאדם באופן של ירושה או בבחירה ע"י האל. דוגמה לכוחות טיפול העוברים בירושה הוא תפקיד המיילדת.
- ברוב האזורים האשמות העיקריות בתחלואות גוף והנפש הן המכשפות הרעות.
- המכשפות הרעות יכולות להחדיר את קללותיהן דרך מבט לעיניו של אדם, מגע עם אלמנטים השייכים למכשפה (מזון, שאריות גוף כגון ציפורניים, חלקי בדים או מגע עם נוזלי גוף) או חדירת לגוף האדם דרך נקבי הגוף השונים.

רפואה מסורתית באפריקה שמדרום לסהרה- המשך רוחות רעות, צדפים ותרנגולות

- ע"פ האמונה תחלואות נגרמות בגלל חטאי האדם
  - מלבד אבחון המחלה על המרפא לאבחן גם את הסיבה למחלה (רוחות רעות או קללה שהטילה מכשפה רעה).
  - אם מפר האדם טאבו חברתי (מבצע חטא) רוחו נחלשת והשדים הרעים יכולים להחדיר לגופו מחלות שונות בקלות יתר. לפיכך, קיימת לעיתים הסברה כי אדם חולה הביא על עצמו את המחלה על ידי התנהגותו.
- לדוגמה לשם אבחון בגאנה, המרפא ייקח מהחולה או ממשפחתו את תולדות המחלה, יבצע בדיקה גופנית לחולה ולאחר מכן יטיל צדפים בצורה מסוימת על האדמה ויבחן קרביים של תרנגולת שנשחטה לשם אבחון החולה.
- במקרים של אבחון שברים בעצמות הגוף, נהוג לשבור חלקי גוף של תרנגולת ולבחון את השבר על מנת להסיק על צורת שברו של האדם המטופל.

נורמות רפואיות מסורתיות

- שימוש נרחב בצמחי מרפא ורקיחת תרופות, זאת לצד שימוש גם בתרופות מערביות, לעיתים מתקיים אף שילוב בין השניים.
- טיפול מסורתי במלריה- ביצוע חתך קטן בגופו של האדם מספיק להוצאת השד הרע והמחלה
- ברית מילה נשים
- שפיכת מים חמים על תינוק שנולד

הבדלים בין רפואה מסורתית לרפואה מערבית

- **מקום המפגש** – הרופא המסורתי מבקר את החולה בביתו בעוד הרופא המערבי "דורש" לבוא אליו למרפאה או לב"ח.
- **משך המפגש** – מרפא מסורתי יכול לבלות שעות רבות ואף ימים לצד החולה בעוד שביקור במרפאה או ליד מיטת החולה נמדד בדקות .
- **מידת החדירה לפרטיות** – המרפא המסורתי אינו נזקק לשאלות ושומר על הנימוס והכבוד של החולה. לעומתו שואל הרופא המערבי שאלות אינטימיות על נושאים שלא מקובל לדבר עליהם בתרבות המסורתית .
- **בדיקות** – מרפא מסורתי אף פעם לא יפשיט חולה בעוד עמיתו המערבי מבקש להתפשט ואף מבצע בדיקות פולשניות

הבדלים בין רפואה מסורתית לרפואה מערבית

- **זמן האבחון** – דיאגנוזה מיידית ניתנת על ידי הרופא המסורתי ואילו רופא מערבי לוקח בדיקות שתוצאותיהן יכולות להגיע אפילו אחרי כמה ימים. גם אז לא תמיד הוא יכול לזהות את הגורם למחלה.
- **טיפול בגוף ובנפש** – הרפואה המערבית כלל לא מזכירה את הנפש בעת טיפול גופני. הנחת היסוד של רפואה מסורתית, לעומת זאת, היא שאין טיפול בגוף בנפרד מהנפש.
- **אחריות הרופא להצלחת הטיפול או כישלונו** – רופא מערבי מוחזק אשם בכישלון הריפוי. לעומת זאת ברפואה המסורתית הרוחות הן האחראיות למחלה והמרפא רק מנהל איתן משא ומתן, הרי שכישלונו מעיד על כך שהתמודד מול יריב חזק ומסוכן, דבר שמעלה את ערכו.

מפגש מטפל- מטופל

רובד גלוי

רובד סמוי

יחסי הכוח בין הרופא למטפל

המפגש עם המטופל הוא משא ומתן להשגת "עסקה" להבנת "דרגת מומחיות" של כל אחד מהצדדים

1. אי-סימטריה של כוח בידי צד אחד יש את הסחורה (הידע היכולת הרפואית) ובצד השני יש חוסר ידע = חוסר כוח
2. מרחק חברתי- הרופא והחולה שייכים לקהילות דיבור שונות המזוהות על ידי הלקסיקון שלהן. כאשר אין קביעה בראשית השיחה באיזה לקסיקון ישתמשו הצדדים בשיחה לא תהיה תקשורת מוצלחת.
3. חוקי השיחה- הרופא (בעל הסחורה) מכיר את חוקי השיחה, מה שלא תמיד נכון לגבי חולה. הרופא נותן לחולה להוביל את השיחה על ידי שאלה המאפשרת למטופל להביע דעה, אך הרופא הוא זה שמחליט מתי תינתן לחולה חירות זו ולכמה זמן. לעתים קרובות חולה, במיוחד זה הבא מתרבות אחרת לא יהיה לו מספיק ביטחון לקחת את החופש שנתן לו הרופא, ולתרום לשיח במפגש.
4. עבור הרופא בעיה קלה ואפילו ניתוח רציני הינם מעשה שבשגרה בעוד שעבור החולה זה אירוע מרכזי בחיים יוצרת גם היא את ההבדל בנקודת המבט, ומגבירה את המתח שבמפגש בין שניהם

סגנונות הצגה עצמאית של המטופל

לרוב החולה אינו בקיא במינוח הרפואי וגם אינו יודע איזה מידע נחשב רלוונטי אצל הרופא. הוא מספר את חווית המחלה שלו בלשונו הרגילה. אין זה מידע אובייקטיבי אלא הבנה ותרגום של מציאות סובייקטיבית. הסיפור של החולה אינו אלא מודל מסבירתיאור בלתי פורמלי של החולה את המחלה, המבטא למעשה את תפיסותיו ולעתים גם את תפיסות משפחתו והתרבות ממנה בא.

1. הצגה עצמית נמוכה הוא מדבר מעט או מסתפק בהצגת מסמך או תרופה בהנחה שלרופא יש כוח רב הכולל יכולת לאבחן על סמך מידע מועט
2. דרך שונה לבניית מידע הוא מדבר דיבור ארוך ולא לכיד, אינו מספק את ההקשר או להיפך מרחיב בהקשר ללא הבהרת מטרת הביקור.
3. עומס יתר ומחזור הנושא, החולה מעמיס מספר רב של נושאים לא רלבנטיים ואינו מפריד ביניהם
4. דיבור בו זמני או מקוטע, החולה קוטע את הרופא על מנת להתחיל נושא חדש, להרחיב בתיאור או להתייחס לשאלה קודמת

אנמזה תרבותית

היכולת לאסוף נתונים רלוונטיים בעלי אופי תרבותי על תולדות המחלה של המטופל ועל בעיות הבריאות שלו ולבצע בדיקה פיזית מתואמת לתרבות שלו.

- איך אתה רוצה שאני אקרא לך?
- כיצד תרצה שאעזור לך?
- באיזו שפה היית רוצה לקבל את המידע?
- מה חשוב שאני אדע על מנת לטפל בך?
- האם יש מישהו שיכול לעזור לנו בקבלת האינפורמציה?
- בדיקה פיזיקאלית מותאמת תרבות / קבוצה אתנית

אנמזה תרבותית- מודל LEARN

- Listen הקשב בסבלנות לדרך שבה המטופל תופס את הבעיה
- Explain הסבר את הדרך שבה אתה תופס את הבעיה
- Acknowledge הכר בשונה ובדומה בין תפיסותיכם את הבעיה
- Recommend המלץ על טיפול
- Negotiate דונו ביחד והגיעו להסכמה לגבי הטיפול

תיעוד רפואי

- יש חשיבות רבה לתעד ככל הניתן את המידע שהמטופל מציג
- השמת דגש בין "לדברי המטופל..." ל" הציג מסמכים"
- האם המפגש התבצע עם מתורגמן (שמו ופרטים)
- האם המטופל הגיע לבד

ידע תרבותי

התבוננות מעמיקה בערכיו ואמונתו של המטופל תוך הבנת השקפת עולמו ותפיסתו

באוכלוסיות מסוימות לא נהוג לבטא רגשות ולשתף בחוויית כאב	ביטוי רגשות ותחושות כאב	סבל וכאב
התרבות המערבית נוטה לצמצם את המרחב האישי	תפיסת המרחב האישי / קרבה ומגע	מרחב
באוכלוסיות מסוימות נטילת תרופה נעשית בהתאם לטקסים קבועים	סדר יום ולוחות זמנים	זמן

סימנים לחוסר הבנה על רקע תרבותי

מה הופך אותנו להיות מטפלים "כשירים תרבותית"

מפגשים
תרבותיים

סקרנות
ופתיחות

כבוד ורגישות
לערבים
ואמונות

התאמה
סביבתית

רצון
תרבותי

ידע תרבותי

**המחסום העיקרי במפגש רפואי בין-תרבותי אינו השפה אלא התרבות.
על כן, הבנת התרבות של החולה והתייחסות אליה בכל שלבי הטיפול תאפשר אבחון,
טיפול והיענות טובים הרבה יותר**

תודה רבה על ההקשבה 😊

אור-אל בן ארי
0522-898-404
orelbenari@gmail.com